

NATIONALITETSIDÉN

OGH KARELARNA

1800-talet var nationalitetsrörelsernas tid. Konservativt, liberalt och socialistiskt tänkande stödde dem, delvis från helt olika utgångspunkter. I vårt eget land flammade man för philhellenismen, för polackerna och andra undertryckta folk, liksom för Finland när dess ofärdsår bröto in. I Wilsons fjorton punkter och i Versaillesfreden kulminerade nationalitetsidén, fastän fredsverket mätte med olika mått för segrare och besegrare. Reaktionen kom med diktaturernas segertåg i det kontinentala Europa och med den nya imperialism, som maskerat sig i livsrums- eller andra ideologier. Den hämtade riklig näring ur svårigheterna att i vår folkblandade världsdel överallt kunna urskilja klara nationalitetsgränser. I Atlantkartan har arvet från Wilson åter tagits upp. Men det har inte skett i samma expressiva eller tveklösa ordalag som förra gången, och kommentatorerna i England och Amerika ha understundom svävat på målet; än har det sagts att småstaternas gamla suveränitet inte kan tänkas ograverad i framtidens världs bild och än har — t. o. m. från State Department — behovet av buffertstater satts i fråga. En relativism är på väg, och relativism betyder ett steg mot orättmätighet och otrygghet för de små staterna.

För de många nationaliteterna vid Sovjets västgräns måste denna dimbildning kring nationalitetsidén kännas fruktansvärd. Säkerligen ha de än mindre något förtroende till övers för de nya mildare tonfall, varmed axelpropagandan i samband med det senaste diktaturmötet i Brenner trott sig kunna dämpa ned de ockuperade folkens upprorskänslor. De förvåna sig med rätta över att de krigförande efter nära fyra års krig ännu ej klarlagt sina krigsmål med avseende på nationalitetsprincipen — den brännbaraste och mest seglivade av alla mellanfolkliga tvistigheter, på vars lösning lugnet och freden i framtidens Europa blir i högsta grad beroende. Sverige måste av egen självbevarelsedrift förstå de härtagna folkens ängslan. Jämte vår långa frihets historia är vår särpräglade nationella kultur fribrevet för vår rätt till

självständighetens okränkbarhet. Denna grund är oantastlig och fast; på den måste vi stå och från den kunna vi inte vika en tumsbredd. Och i debatten om de små staternas existensberättigande kunna vi med glatt mod göra Jacob Burekhardts ord till våra egna: »Den lilla staten existerar, för att det skall finnas en fläck på jorden, där en så stor kvot av folket som möjligt skall känna sig som medborgare i ordets fulla bemärkelse. Den lilla staten har ingenting utom den verkliga friheten, som på ett idealiskt sätt fullständigt uppväger storstatens kvantitativa fördelar, t. o. m. dess makt.»

Man hör dock ofta frågan: Betyder nationalitetsidén så mycket för den enskilda människan? Ligger det inte mycket överdriven agitation bakom talet om folkens rätt till eget språk, egen jord, egen kultur? Ges det inte någon syntes mellan de nationella och övernationella intressena? Förvisso är det vår världsdels största uppgift att slå en bro mellan staterna och mellan olika folkslag inom samma stat och därmed bygga upp en samfällid europeisk kultur. Men kan det tänkas att detta mål nås genom att nationaliteter och stater bli brickor i de storas spel, vare sig de imperialistiska staterna tillåtas göra sina erövringar eller de nu förtryckta folken vid en seger för västmakterna få lägga områden med tysk befolkning under sig? I förra fallet kommer det jäsande missnöjet att fortleva; i senare fallet väntar en vedergällning, som i sin tur ropar på hämnd. Ju högre bildningen stigit, desto starkare har differentieringen mellan olika kulturer framträtt; om Elsass-Lothringen hörde till Tyskland eller Frankrike betydde förr ej så mycket för den enkle medborgaren som det gör nu; och att statsformen kan spela en underordnad roll visade Saaromröstningen. Intet kulturfolk ger numera efter på sin rätt ens för det brutala våldet. De nödrop, som i denna tid kunna tränga igenom isoleringarna från olika håll i Europa, skola stiga till en aldrig förut registrerad intensitet den dag, då avskärmningarna bräckas. Endast genom att akta på nationaliteternas rätt kan en hållbar grundval läggas för den fria europeiska gemenskap, som måste vara inte bara målet utan även räddningen för Västerlandet.

— — —

Vad nationalitetskänslan verkligen betyder med allt vad den innesluter av »Blut und Boden», kärlek till urgammal frihet och fäderneärvd jord, har levandegjorts i Karelen. När kriget bröt ut 1939 flydde hela folket undan inkräktarna och förhärjade sitt

eget land. Karelarna anade innebörden av »den frihet och den demokrati» — uttrycket fälldes av en kommunist nyligen i andra kammaren — för vilken Sovjet utgav sig att strida. De visste det öde, som drabbat de finska folkstammarna i Fjärrkarelen och Ingermanland, därifrån så många tvångsförflyttats. Det har många gånger förut sagts, att karelarnas flykt är något enastående i historien. Alla följde med, även de rysktalande ortodoxa, som bodde här och var kring Ladoga. Endast några tiotal beräknas ha stannat kvar av mer än tvåhundrausen människor. Ett klarare votum hade aldrig kunnat ges, om folkens självbestämmningsrätt skulle ha gällt.

Efter Karelen återerövring sommaren 1941 har återinflyttningen börjat. Den som i likhet med förf. nyligen fått se återuppbyggandet i Viborg, i Vuoksen dalen och på Näset, blir överväldigad av den hemlängtan och den optimism, som karelarna lägga i dagen. I Viborg har snart hälften av den gamla befolkningen flyttat in, trots att hela stadsdelar ännu ligga fullständigt utplånade efter kanonelden från Björkö och nästan vartannat hus i den övriga staden är skadat. Men stadens fäder arbeta outtröttligt på planerna att bygga upp en ny, modern, luftig huvudstad i det befriade Karelen. Även i Vuoksen dalens stora industricentrum pågår återuppbyggandet efter ryssarnas förstörelse sommaren 1941 rastlöst och optimistiskt. Man hämtar bildligt talat kraft och mod ur det närbelägna Imatrafallet, symbolen i Topelius' och andra författares nationella diktning. Man tänker på Erkkos sång till Imatra, i översättning följande:

»Saimas vågor slummertröga
växa i Vuoksen stormloppshöga,
bergen väja för deras språng.
Så ock folket i Suomis land,
när det sprängt sina fjättrars band,
höjt sig resande,
motstånd kväsande,
går okuvligt sin segergång.»

Allra starkast träder okuvligheten hos karelarna en till mötes ute på Näsets kala och fattiga hedar. På de gamla slagfälten från vinterkriget — Summa, Taipale, Moulla o. s. v. — finns det knapast något av bebyggelse kvar. Avbränd skog, nakna skorstenmurar och grusmassor, igenfallna skyttegravar och övergivna bunkers är det enda på de dystra tavlorna. Däremellan ser man skändade kyrkogårdar, bizarra ryska gravvårdar över politru-

kerna, med stenar hämtade från de finska kyrkogårdarna, och en och annan hög träställning, varifrån någon kommissarie på de inrättade kolchoserna med sitt hotfulla vapen höll vakt över »delägarnas» arbete. Men till denna tröstlösa förstörelse ha karelarna återvänt. De börja ofta med att bygga en bastu, där de bo tills ett boningshus — ofta genom Vapenbrödraförbundets insats — kan föras upp. I regel är det hustrun och barnen, som flytta ensamma tillbaka, medan mannen är vid fronten eller kanske ligger bland de stupade i hjältegravarna på hembygdens kyrkogård. Även om de återinflyttade karelarna få hjälp av staten och även om jorden omparcelleras, så att bärkraftigare jordbruk bildas, väntar dem i förstone ingen annan lott än hårt arbete och svåra försakelser. Men de föredra fädernetorvan, även om de få leva i armod. Där kvinnorna gingo i sina sommarschaletter och sina torftiga kläder, buro de syn för sägen. Och de tycktes obekymrade av fruktan vare sig för luftkrigets faror eller för landminornas nya gissel. Ända fram mot frontlinjen ha de vänt tillbaka. De resonera inte om den kommande gränslinjen. De ge en god dag i politikernas ord och beslut. Deras enda tanke är denna: här ha vi bott sedan hedenhös; här vilja vi också bo i fortsättningen, ty detta är vår beskärda del av jorden. Aldrig har väl en skald så haft visionens gåva, som när Runeberg skrev sitt Vårt land och denna nu på de återvändande karelarna tillämpliga strof:

»Och fördes vi att bo i glans
bland guldmoln i det blå,
och blev vårt liv en stjärnedans,
där tår ej göts, där suck ej fanns,
till detta arma land ändå
vår längtan skulle stå.»

Karelarnas krav att få igen sin egen jord och där leva under västerländsk frihet — är inte detta ett uttryck för »naturrätt» i ordets ursprungligaste mening. Det finns — visa karelarna — något, som är förmer än bekvämlighet eller det materiella goda och för vilket allt kan riskeras och offras. Och vad karelarna vilja med sin bygd är blott vad andra hotade eller undertryckta nationaliteter i Europa nu kämpa för, med eller utan vapen men med samma oemotståndliga makt och rätt.

Elis Håstad.